

ระเบียบโลกใหม่ของจีน : วิเคราะห์ตามทฤษฎีสัจนิยมใหม่ Chinese new world order: neo-realism theory analysis

บทความวิชาการ

บรรจง ไชยลังกา

กองบัญชาการกองทัพบก

E-mail: Bon_chance_c21@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ เพื่อวิเคราะห์ถึงการจัดระเบียบโลกใหม่ของจีนตามมุมมองของทฤษฎีสัจนิยมใหม่ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และอินเทอร์เน็ต ของสถาบันการศึกษา หน่วยงานทางวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญทางยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า

๑. เมื่อพลังอำนาจของสหรัฐอเมริกาเสื่อมถอยลง แต่พลังอำนาจของจีนสูงขึ้น ทำให้เกิดการกระจายขีดความสามารถในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกใหม่ ก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างจีนและสหรัฐอเมริกา
๒. เพื่อกระจายความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจจากภูมิภาคตะวันออกไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ จีนจึงเชื่อมต่อภูมิภาคอื่น ๆ ของจีนเข้ากับภายนอก ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งที่ครอบคลุมไปทั้งเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา
๓. ความต้องการพลังงานที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้จีนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระหว่างประเทศโดยการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่บริเวณทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้
๔. ความพยายามขึ้นมาเป็นเจ้าในภูมิภาคของจีนมีแนวโน้มถูกรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกันถ่วงดุลอำนาจ โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ

คำสำคัญ: ระเบียบโลกใหม่ความเป็นเจ้าในภูมิภาค, เครือข่ายคมนาคมความมั่นคงด้านพลังงานการถ่วงดุลอำนาจ

Abstract

The purposes of this study were to analyze Chinese new world order according to neo-realism theory by using Data from documents and internets of educational & research institutions and strategic experts both in Thailand and abroad.

The findings of this study were as follow:

1. While the US's power is declined, and China rises, consequently, capability distribution in the Asia-Pacific is changed and leading to a confrontation between China and the US.

2. In order to spread economic growth from the East region to other regions, China connects the regions to outside by developing transport infrastructure covering the whole of Asia, Europe and Africa.

3. Because of its rapid increasing demand for energy, China changed its international behavior by asserting its domain over the East and South China Seas.

4. China's attempt to become a regional hegemon is likely to be met by a countervailing coalition of concerning states, as the US the leader of the coalition.

Keywords: new world order, regional hegemon, communication network, energy security, balance of power

บทนำ

ตามทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism) ของ Kenneth N. Waltz นั้น รัฐต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ภายใต้โครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ โดยประเทศมหาอำนาจมีบทบาทมากที่สุด (Mearsheimer, 2001) ทฤษฎีสัจนิยมใหม่มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ (ศิริสุตา, ๒๕๕๗: ๓๓ - ๕๔) ได้แก่ หลักการจัดระเบียบ (Ordering Principles) โดยในระบบระหว่างประเทศมีการจัดระเบียบแบบอนาธิปไตย (Anarchy) แต่ละรัฐเป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน ไม่มีอำนาจศูนย์กลาง แต่ละรัฐต้องช่วยตัวเอง (Self-help) องค์ประกอบนี้มีลักษณะคงที่, การแบ่งงานกันทำ (Differentiation of Functions) โดยในระบบระหว่างประเทศ ไม่มีการแบ่งหน้าที่ระหว่างหน่วยในระบบ แต่ละรัฐต้องทำทุกเรื่องด้วยตนเอง องค์ประกอบนี้ก็มีลักษณะคงที่อีกเช่นกัน และการกระจายขีดความสามารถ (Distribution of Capabilities) ระหว่างรัฐในระบบไม่เท่ากัน เพราะแต่ละรัฐ

มีทรัพยากรไม่เท่ากัน แต่ละรัฐจึงทำหน้าที่ได้แตกต่างกัน และนำไปสู่แบบแผนของระบบระหว่างประเทศ (pattern of behavior) องค์ประกอบนี้ไม่คงที่ เพราะขีดความสามารถของรัฐมีการเปลี่ยนแปลงได้และสามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ อันเป็นตัวแปรต้นหรือเป็นสาเหตุ (Independent Variable หรือ Cause) ที่มีต่อตัวแปรตาม (Dependent Variable หรือ Effect) ได้แก่ พฤติกรรมของรัฐที่เกี่ยวข้องในการถ่วงดุลอำนาจ (balance of power)

การเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจตั้งแต่ยุคสงครามเย็น (วิกิพีเดีย) เป็นต้นมาขึ้นในยุคสงครามเย็นตอนต้น (ค.ศ. ๑๙๔๗ - ๑๙๗๐) จีนและสหภาพโซเวียตมีผลประโยชน์ในด้านอุดมการณ์ร่วมกัน จึงเป็นผู้นำร่วมในการแผ่ขยายอิทธิพลของค่ายคอมมิวนิสต์ ส่วนสหรัฐอเมริกาคิดเกี่ยวกับทฤษฎีโดมิโน ลัทธิทรูแมน แผนการมาร์แชลล์ และการระงับภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ในช่วง ค.ศ. ๑๙๕๐ - ๑๙๗๕ เป็นช่วงของวิกฤตการณ์ที่เกิดการขัดแย้งและการเผชิญหน้ากันรุนแรงที่สุดในสงครามเย็น ทั้งสงครามเกาหลี (ค.ศ. ๑๙๕๐ - ๑๙๕๓) สงครามเวียดนาม (ค.ศ. ๑๙๕๗ - ๑๙๗๕) การสร้างกำแพงเบอร์ลิน (ค.ศ. ๑๙๖๑) และวิกฤตการณ์ขีปนาวุธที่คิวบา (ค.ศ. ๑๙๖๒)

ในยุคสงครามเย็นตอนปลาย (ค.ศ. ๑๙๗๐ - ๑๙๙๑) จีนและสหภาพโซเวียตมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน ทั้งด้านเขตแดนและแนวทางคอมมิวนิสต์ ทำให้จีนหันมาร่วมมือกับฝ่ายเสรีนิยมที่นำโดยสหรัฐอเมริกาเพื่อถ่วงดุลกับสหภาพโซเวียต (Wikipedia) ส่งผลให้ดุลอำนาจของระบบขั้วอำนาจเปลี่ยนแปลงไป และสหภาพโซเวียตล่มสลาย และสิ้นสุดยุคสงครามเย็นระบบดุลแห่งอำนาจ (balance of power) ของโลก กลายเป็นระบบขั้วอำนาจเดียว (unipolarity) ที่นำโดยสหรัฐอเมริกาหรือที่เรียกว่า American hegemony (จิตติภัทร, ๒๕๕๓: ๑ - ๓๑)

ในยุคหลังสงครามเย็นตอนต้น (ค.ศ. ๑๙๙๒ - ๒๐๐๘) สหรัฐอเมริกาได้ขยายผลแห่งความสำเร็จในยุโรป

ตะวันออก และเข้ายึดครองแหล่งน้ำมันในตะวันออกกลาง แต่เนื่องจากการทำสงครามที่ขาดความชอบธรรม ทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากนานาชาติ ต้องทำสงครามที่ยืดเยื้อนานนับสิบปีจึงเกินขอบเขตความสามารถที่จะทำได้ (Imperial overstretch) ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเป้าหมายทางยุทธศาสตร์กับทรัพยากรที่มีอยู่ (หัสไชยญ์, ๒๕๕๕: ๘๒ – ๘๙) เมื่อประสบกับวิกฤตการณ์ด้านการเงินในปี ๒๐๐๘ จึงทำให้พลังอำนาจของสหรัฐอเมริกาเสื่อมถอยลง ในขณะที่จีนผงาดขึ้นมาทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหาร

ในยุคหลังสงครามเย็นตอนปลาย (ค.ศ. ๒๐๐๙ – ปัจจุบัน) เป็นยุคหลายขั้วอำนาจ สหรัฐอเมริกาและจีนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระหว่างประเทศ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์แห่งชาติ โดยจีนมีความต้องการขยายความเจริญด้านเศรษฐกิจไปยังภูมิภาคอื่นของประเทศ จึงใช้ยุทธศาสตร์ “One belt, one road” (Godement, 2015) และต้องการสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน โดยการคุกคามประเทศเพื่อนบ้านบริเวณพื้นที่ทะเลจีนใต้และทะเลจีนตะวันออก ส่วนสหรัฐอเมริกาได้มีการค้นพบแหล่งพลังงานด้วยเทคโนโลยี Hydraulic Fracturing (Ladislav, Leed, & Walton, 2015) จึงเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์สำคัญแห่งชาติจากพลังงานมาเป็นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยอาศัยพื้นที่เอเชีย-แปซิฟิกเป็นพื้นที่ฟื้นฟูเศรษฐกิจด้วยข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (TPP) และการปรับกำลังทหารในเอเชียใหม่ เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับจีน

ในตอนเริ่มต้นของศตวรรษที่ ๒๑ จีนได้ปรับ External Strategy ใหม่ โดยเน้นการมีบทบาทนำในการ “Shape” International System และถือว่าเป็นยุคการเปิดประเทศครั้งที่สอง (The country’s second opening) ซึ่งเป็นการเปิดประเทศเพื่อให้จีนรุกออกไปสู่ข้างนอก โดยเป็นการรุกในทางภูมิรัฐศาสตร์และการทูต (Geopolitical and diplomatic offensive) (Godement, 2015) ถือว่าเป็นการจัดระเบียบโลกใหม่ของจีน ผู้เขียนจะวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสัจนิยมใหม่โดยแบ่งเป็น ๔ ตอน ได้แก่ สาเหตุของการ

เปิดประเทศครั้งที่ ๒, การปรับสมดุลใหม่ด้านภูมิรัฐศาสตร์, การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ความมั่นคง และการถ่วงดุลอำนาจจากรัฐที่เกี่ยวข้อง

สาเหตุของการเปิดประเทศครั้งที่ ๒

๑. ความล้มเหลวของการกระจายความเจริญด้านเศรษฐกิจ

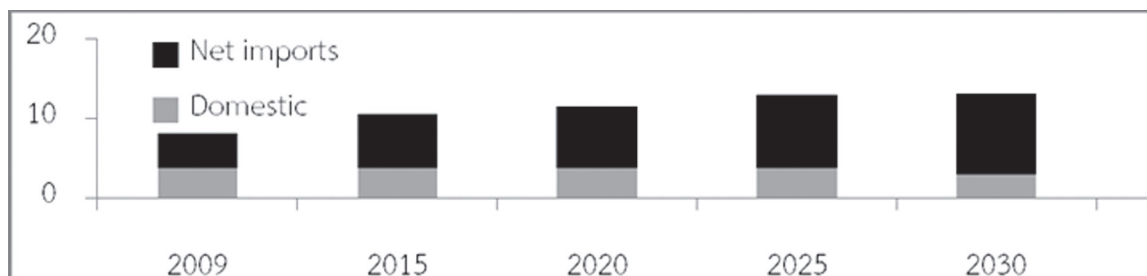
ยุคการเปิดประเทศครั้งแรก ในปี ๑๙๗๙ สมัยของ Deng เสี่ยวผิง เพื่อรับการลงทุนจากภายนอกโดยการปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรปตะวันตก เพื่อให้เกิดการลงทุนและการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในกลุ่มประเทศตะวันตกและให้นานาประเทศได้ถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นการเปิดประเทศตามแนวคิด ๔ ทันสมัย ได้แก่ การพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การทหาร และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลการเปิดประเทศดังกล่าว ได้ส่งผลให้เศรษฐกิจจีนมีอัตราการเจริญเติบโตสูงอย่างต่อเนื่อง

ถึงแม้ว่าจีนประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจที่สูง แต่เป็นความเจริญก้าวหน้าเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกเท่านั้น ในขณะที่ภูมิภาคอื่น ๆ ยังล้าหลังมาก ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงยากจน ในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ ประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมิน ได้ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ทางไกลในด้านตะวันตกของประเทศ ที่เรียกว่า “Great Western Development” เพื่อให้มีมณฑลต่าง ๆ ในภาคตะวันตกพ้นจากความยากจน โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่ยุทธศาสตร์ดังกล่าวล้มเหลว ต่อมาในทศวรรษที่ ๒๐๐๐ ประธานาธิบดีหู จิ่นเทา ได้หันไปพัฒนาภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศซึ่งอยู่ใกล้กับภูมิภาคตะวันออก แต่ก็ยังคงล้มเหลว (Johnson, 2016)

ฝ่ายบริหารของจีนเห็นว่า ความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของจีนที่ผ่านมานั้น เกิดจากภูมิภาคด้านตะวันออกสามารถเชื่อมโยงเข้ากับภายนอกประเทศในด้านเศรษฐกิจ โดยอาศัยเส้นทางคมนาคมทางทะเลเป็นหลัก ทำให้ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงนำเสนอโครงการ

พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง (Transport infrastructure) ครอบคลุมไปทั้งภูมิภาคเอเชียไปถึงยุโรปและแอฟริกา เพื่อเชื่อมต่อภูมิภาคอื่น ๆ ของจีนเข้ากับ

ภายนอก ให้เกื้อกูลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคเหล่านั้น (Johnson, 2016)

ภาพที่ ๑ China's future oil supply: domestic versus imported (mb/d)

ที่มา : International Energy Agency 2010 (Zhong, 2012)

๒. ความต้องการพลังงานจากภายนอกเพิ่มขึ้น

ในอดีตจีนไม่ได้พึ่งพาน้ำมันจากภายนอกมากนัก เป็นสถานะที่เป็นอิสระจากการพึ่งพาน้ำมันจากภายนอก (State's Oil independent) จึงสามารถดำเนินนโยบายในลักษณะของการแผ่ขยายอำนาจแบบอ่อน (soft power) ได้ (รชฎ, ๒๕๕๕) โดยใช้ยุทธศาสตร์น่านน้ำทะเลที่เป็นลักษณะของการปกป้องอธิปไตยบริเวณชายฝั่ง (coastal defense) เป็นหลัก แต่ความเจริญด้านเศรษฐกิจทำให้จีนมีความต้องการน้ำมันจากภายนอกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี ๒๐๑๕ จีนนำเข้า ๕๕% ของความต้องการบริโภคภายในประเทศ และอัตราการนำเข้าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Richardson, 2012) ทำให้น้ำมันกลายเป็นประเด็นสำคัญทางยุทธศาสตร์ของจีนทั้งในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพของสังคม และความมั่นคงของชาติ (The Stanley Foundation, 2006) โดยคาดกันว่า ในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า (๒๐๓๕) จีนจะมีความต้องการน้ำมันเพิ่มขึ้นอีก ๒ เท่า ดังแสดงในภาพที่ ๑ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ความมั่นคงพลังงานกลายเป็นความมั่นคงของ

ชาติที่สำคัญยิ่งของจีนและช่องแคบมะละกาได้กลายเป็นภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของความมั่นคงพลังงานของจีน หนังสือพิมพ์ China Youth Daily ฉบับวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๐๐๓ ได้เขียนถึงความสำคัญของช่องแคบมะละกาที่มีต่อจีนว่า "...Whoever controls the Strait of Malacca will also have a stranglehold on the energy route of China" (Sloan, 2014) ดังนั้นจีนจึงจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายคมนาคมให้มีเส้นทางเข้าถึงแหล่งพลังงานที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงของช่องแคบมะละกา

การปรับสมดุลใหม่ด้านภูมิรัฐศาสตร์

การปรับสมดุลใหม่ด้านภูมิรัฐศาสตร์ของจีนมีทิศทางของการพัฒนาที่สำคัญ ๓ ทิศทาง ได้แก่

๑. ด้านตะวันตก ได้แก่ การพัฒนาเครือข่ายการคมนาคมทางบกของภูมิภาคตะวันตกของจีนเชื่อมเข้ากับยุโรป เรียกว่า "แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม" (Silk Road Economic Belt) เพื่อเชื่อมเส้นทางการค้าภาคพื้นดินของยูเรเชียเข้าด้วยกัน (Facilitating land-based trade

across the Eurasian landmass) (Cohen, 2015) เป็นการเชื่อมต่อทวีปเอเชียเข้ากับทวีปยุโรป โดยการพัฒนาใน ๒ เส้นทางหลัก เส้นทางแรกสร้างผ่านเอเชียกลาง ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรพลังงานของจีนไปถึงยุโรปตอนใต้ อีกเส้นทางหนึ่งสร้างผ่านรัสเซีย ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรพลังงานของจีนเช่นกัน ไปถึงยุโรปตอนเหนือ ดังแสดงในภาพที่ ๒

๒. ด้านตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ การพัฒนาเครือข่ายคมนาคมทางทะเล เรียกว่า “เส้นทางสายไหมทางทะเลในศตวรรษที่ ๒๑” (21st Century Maritime Silk Road) มีการพัฒนาท่าเรือต่าง ๆ รองรับ ตั้งแต่สิงคโปร์ พม่า

ศรีลังกา ปากีสถาน และตามช่องแคบต่าง ๆ ของอินโดนีเซีย โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่ภูมิภาคตะวันออกกลาง (แหล่งพลังงาน) ยุโรปตะวันตก (แหล่งเศรษฐกิจ การค้า และเทคโนโลยี) และแอฟริกา (แหล่งพลังงานและวัตถุดิบอื่น ๆ)

๓. ด้านใต้ได้แก่การพัฒนาเครือข่ายคมนาคมทางบกผ่านเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเชื่อมภูมิภาคอื่น ๆ ของจีนเข้าถึงชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะด้านชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียที่มีการสร้างท่าเรือตามประเทศต่าง ๆ รองรับไว้แล้ว ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงจากการคมนาคมผ่านช่องแคบมะละกา

ภาพที่ ๒ Silk Road Economic Belt

ที่มา : Hong Kong Trade Development Council; Enright, Scott & Associates
(Enright, Scott & Associates, 2016)

โครงการพัฒนาเครือข่ายคมนาคมดังกล่าว เป็นแผนระยะยาว ใช้เวลาดำเนินการประมาณ ๓๕ ปี โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อให้จีนเป็นศูนย์กลางการค้าการเงิน และธุรกิจของโลก โดยให้จีนรุ่งเรืองสูงที่สุดในโลกในโอกาสครบรอบหนึ่งศตวรรษของการปฏิวัติเป็นสาธารณรัฐของจีนในปี ๒๐๔๙ (Godement, 2015)

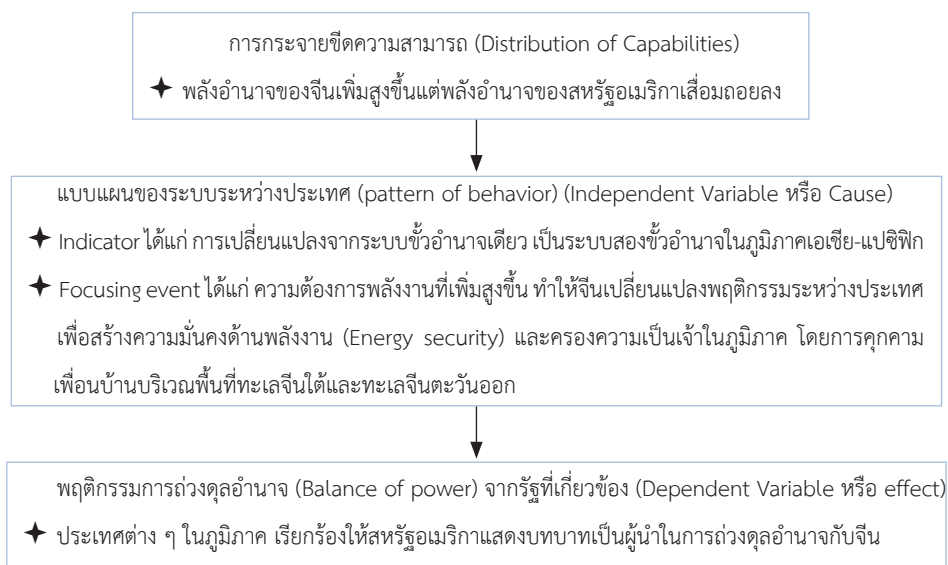
การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ความมั่นคง

ปัจจุบันสินค้าของจีนต้องพึ่งพิงการคุ้มครองจากกองทัพเรืออเมริกันเป็นหลัก (Storey, 2006) จีนจึงต้องการสร้างฐานทัพทางทหารที่ใหญ่เกาะแปราเซลและสแปรตลี เพื่อควบคุมช่องแคบมะละกา และคุ้มครองการขุดเจาะก๊าซและน้ำมันบริเวณหมู่เกาะแปราเซลและสแปรตลี

เพราะพื้นที่ดังกล่าว คาดว่าจะเป็นแหล่งน้ำมันที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีปริมาณน้ำมันสำรองที่ได้รับการยืนยันแล้ว (proven reserves) สูงถึง ๗.๗ พันล้านบาร์เรล และจีนคาดว่า สเปรตลี จะกลายเป็นอ่าวเปอร์เซียที่สองของโลก (สำนักงานนโยบายพลังงานแห่งชาติ, ๒๕๔๔) และฐานทัพทางทหารบริเวณพื้นที่ดังกล่าว คือปัจจัยสำคัญที่จะทำให้จีนผงาดขึ้นครองความเป็นเจ้าในภูมิภาค จีนจึงได้เปลี่ยนยุทธศาสตร์น้ำมันทะเล ซึ่งเดิมได้เน้นการปกป้องอำนาจอิทธิพลบริเวณพื้นที่ทางทะเลบริเวณใกล้ชายฝั่งเป็นหลัก (มณฑล, ๒๕๕๖) ขยายไปสู่ทะเลลึกมากขึ้น โดยการรุกเข้ายึดครองพื้นที่ในบริเวณทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้

ในปี ๒๐๑๔ นายสี จิ้นผิง ได้ประกาศถึงความฝันของจีนว่า “การผงาดขึ้นมาของความแข็งแกร่งของจีนทำให้จีนมีศักยภาพและเจตจำนงที่จะกระจายสินค้าไปยังเอเชีย-แปซิฟิกและทั่วโลกให้มากขึ้น” นาย Zhai Kun

อาจารย์ประจำวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของมหาวิทยาลัยปักกิ่งกล่าวว่า แผนดังกล่าว เพื่อใช้ครอบงำ (dominate) เอเชียตะวันออก คล้ายกับแผนมาร์แชลของสหรัฐอเมริกาที่เคยใช้ครอบงำยุโรป นายสี จิ้นผิงได้กล่าวถึงแนวคิดความมั่นคงแห่งเอเชียใหม่ (New Asian Security Concept) ไว้ว่า “ประชาชนเอเชียต้องดำเนินกิจการของเอเชีย แก้ปัญหาของเอเชีย และรักษาความมั่นคงของเอเชีย ด้วยคนเอเชียเอง รวมถึงการเสริมสร้างความก้าวหน้าของการพัฒนาร่วมกันและการบูรณาการกันภายในภูมิภาค” นักวิเคราะห์ทั้งของจีนและชาติตะวันตกต่างเห็นว่า คำกล่าวของนายสี จิ้นผิง เป็นการส่งสัญญาณไปยังสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ลดบทบาทในภูมิภาคลงนั่นเอง (Page, 2014)

ภาพที่ ๓ โครงสร้างตามทฤษฎีสัจนิยมใหม่ของการเปลี่ยนแปลงระบบขั้วอำนาจในภูมิภาค และพฤติกรรมใหม่ในระบบระหว่างประเทศของจีน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการณ์ถ่วงดุลอำนาจจากรัฐที่เกี่ยวข้อง

ที่มา : บรรจง ไชยลังกา ประยุกต์มาจากทฤษฎีสัจนิยมใหม่

การถ่วงดุลอำนาจจากรัฐที่เกี่ยวข้อง

จากพฤติกรรมระหว่างประเทศดังกล่าวของจีนดังกล่าว ทำให้ประเทศที่ถูกคุกคามโดยตรง ได้แก่ เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่นต่อต้านพฤติกรรมของจีนอย่างเต็มที่ และประเทศอื่น ๆ ที่มีผลประโยชน์ร่วมจากการใช้เส้นทางเดินเรือผ่านพื้นที่ดังกล่าว มีแนวโน้มให้การสนับสนุนด้วย นอกจากนั้นแล้ว ยังมีประเทศอื่น ๆ ที่หวาดระแวงต่อพฤติกรรมของจีนดังกล่าว พร้อมให้การสนับสนุน เช่น ออสเตรเลีย และอินเดีย เป็นต้น ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ต่างเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาเป็นผู้นำในการแสดงบทบาทถ่วงดุลอำนาจกับจีน (Green & Szechenyi, 2014) ซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์สหรัฐอเมริกาอยู่แล้ว เพราะพฤติกรรมดังกล่าวของจีน ถือว่าเป็นการทำลายต่อการครองความเป็นเจ้าของสหรัฐอเมริกา จึงเป็นที่มาของพฤติกรรมการถ่วงดุลอำนาจคือ การปรับสมดุลในเอเชีย ซึ่งเป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable หรือ Effect) ตามทฤษฎีสัจนิยมใหม่ดังแสดงในภาพที่ ๓

แนวโน้มสถานการณ์

นักวิเคราะห์ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่รัฐของจีนยังกังวลถึงปัจจัยเสี่ยงที่จีนต้องเผชิญ ได้แก่ โครงการในภาพรวม มีลักษณะที่ร้อนรนเกินไป กว้างขวางเกินไป คาดหวังสูงมากเกินไป และขาดการเตรียมการรับมือกับเหตุฉุกเฉินที่ไม่คาดคิด ส่วนในระดับปฏิบัติการพื้นฐานนั้น ต้องเผชิญหน้ากับการประสานงานกันที่ซับซ้อนมาก เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับหลายประเทศและหลายองค์กร ซึ่งมีผลประโยชน์ที่หลากหลายและแตกต่างกัน จึงมีปัญหาในการร่วมมือกัน หลายประเทศมองว่า จีนทำเพื่อตนเองเป็นหลัก และอาจเป็นอันตรายในระยะยาวต่อประเทศเหล่านั้น ที่อาจจำเป็นต้องพึ่งพาจีนจนเกินไป ส่วนโครงการในภูมิภาคเอเชียกลางก็เป็นเขตอิทธิพลดั้งเดิมของสหภาพโซเวียต และเป็นพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union) ของรัสเซีย ยุทธศาสตร์ของจีนจึงสร้างความวิตกกังวลต่อรัสเซีย

ไม่น้อยและการเปิดประตูเอเซียกลาง อาจทำให้ความไม่มั่นคงในภูมิภาคดังกล่าวเข้าสู่พื้นที่ที่ไม่มั่นคงของจีนได้ โดยกลุ่ม ISIS อาจแทรกซึมเข้ามาในมณฑลซินเจียง ส่วนโครงการในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจได้รับผลกระทบจากประเทศในภูมิภาคที่มีปัญหาเกี่ยวกับการขยายอำนาจทางทะเลของจีน (Johnson, 2016)

ด้านอินเดีย แม้จะร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับจีน แต่ยุทธศาสตร์ทางทะเลของอินเดียคือ การครองความเหนือกว่าทางทะเลในมหาสมุทรอินเดียซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่หลังบ้านของตน อินเดียต้องการควบคุมเส้นทางขนส่งทางทะเลจากแอฟริกาตะวันออกจนถึงมาเลเซีย และได้ตั้งฐานทัพเรือไว้ที่หมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ เพื่อให้สามารถควบคุมเส้นทางผ่านจากมหาสมุทรอินเดียไปยังมหาสมุทรแปซิฟิกได้ โดยอินเดียเห็นว่าจีนเป็นภัยคุกคามที่น่ากลัว จึงเลือกการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาเพื่อหยุดยั้งจีน (Debin, Liya, Bei, and Caixing, 2015)

ด้านสหรัฐอเมริกา ได้ลดการพึ่งพาน้ำมันจากภายนอก ทำให้ผลประโยชน์แห่งชาติเปลี่ยนแปลงจากความมั่นคงด้านพลังงานไปเป็นความมั่นคงด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์จากตะวันออกกลาง ไปเป็นภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งเป็นภูมิภาคที่กำลังผงาดขึ้นมาในด้านเศรษฐกิจ ดังนั้น ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) จึงเป็นยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐอเมริกา และผลสำเร็จของยุทธศาสตร์ ขึ้นอยู่กับการมีชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคเข้าร่วมเป็นสมาชิก TPP เมื่อจีนคุกคามประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่หวาดระแวงต่อพฤติกรรมดังกล่าวของจีน ต้องการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการถ่วงดุลอำนาจกับจีน สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศเหล่านั้นเข้าร่วมเป็นสมาชิกของ TPP ได้ง่ายขึ้น ดังนั้น พฤติกรรมของจีน จึงเป็นประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกามากกว่าสูญเสียผลประโยชน์ (ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัจนิยม ที่กล่าวว่าผู้นำจะตัดสินใจจากผลลัพธ์ที่ต้องการ มากกว่าการจะตัดสินใจ

การกระทำของบุคคลผิดหรือถูก) รวมทั้งการถ่วงดุลอำนาจจากปัจจัยภายใน (internal factors) ของสหรัฐอเมริกา มีแนวโน้มทำได้ดี จากการฟื้นตัวจากการเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจและการพึ่งพิงพลังงานของตนเองได้ ส่วนการถ่วงดุลอำนาจจากปัจจัยภายนอก (external factors) อาศัยพันธมิตรที่ถูกจีนคุกคาม รวมทั้งจีนมีแนวโน้มถูกโดดเดี่ยวมากขึ้นเรื่อย ๆ จากพฤติกรรมดังกล่าวของจีนเองอย่างไรก็ตาม คาดว่าการถ่วงดุลอำนาจกับจีนของสหรัฐอเมริกาจะค่อยเป็นค่อยไป และจะไม่ใช้อำนาจมากเกินไป แต่น่าจะกระทำเพียงเพื่อป้องปรามไม่ให้จีนก้าวร้าวจนเกินไปเท่านั้น เพราะพฤติกรรมของจีนก็ก่อกลต่อความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา ดังนั้น แนวโน้มสถานการณ์น่าจะดำรงอยู่อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

สรุป

การเกิดการกระจายขีดความสามารถในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกใหม่ มีสาเหตุจากพลังอำนาจของสหรัฐอเมริกาเสื่อมถอยลง แต่พลังอำนาจของจีนเพิ่มสูงขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจและการทหาร เมื่อจีนต้องการกระจายความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ ทำให้จีนเปิดประเทศเป็นครั้งที่สอง เพื่อรุกออกสู่ภายนอกประเทศด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง (Transport infrastructure) ที่ครอบคลุมไปทั้งเอเชีย ยุโรป และแอฟริกา เพื่อเชื่อมต่อภูมิภาคอื่น ๆ ของจีนเข้ากับภายนอกในขณะเดียวกัน ความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ ทำให้จีนมีความต้องการพลังงานที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้จีนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมระหว่างประเทศเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน (Energy security) และครองความเป็นเจ้าในภูมิภาค โดยการคุกคามเพื่อนบ้านบริเวณพื้นที่ทะเลจีนใต้และทะเลจีนตะวันออกพฤติกรรมระหว่างประเทศของจีนดังกล่าว ทำให้เกิดพฤติกรรมการถ่วงดุลอำนาจ (Balance of power) จากรัฐที่เกี่ยวข้องที่เรียกร้องให้สหรัฐอเมริกาแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการถ่วงดุลอำนาจกับจีน

แนวโน้มสถานการณ์น่าจะดำรงอยู่อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ เพราะพฤติกรรมของจีนก็ก่อกลต่อความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิกของสหรัฐอเมริกา โดยการถ่วงดุลอำนาจกับจีนของสหรัฐอเมริกาค่อยเป็นค่อยไป และจะไม่ใช้อำนาจมากเกินไป แต่น่าจะกระทำเพียงเพื่อป้องปรามไม่ให้จีนก้าวร้าวจนเกินไปเท่านั้น

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ยังคงสอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ โดยการปฏิสัมพันธ์ของรัฐต่าง ๆ ยังอยู่ภายใต้โครงสร้างในระบบระหว่างประเทศแบบอนาธิปไตยทางเลือกของรัฐเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงและความอยู่รอดคือการถ่วงดุลอำนาจ โดยประเทศมหาอำนาจมีบทบาทหลักในโครงสร้างของระบบระหว่างประเทศ และพฤติกรรมระหว่างประเทศของประเทศมหาอำนาจ ขึ้นอยู่กับลักษณะของชั่วคราวและผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจที่เป็นอยู่ เมื่อผลประโยชน์ของประเทศมหาอำนาจเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมระหว่างประเทศของประเทศมหาอำนาจก็จะเปลี่ยนแปลงไป และทำให้ลักษณะของการถ่วงดุลอำนาจระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การจัดระเบียบโลกใหม่โดยอาศัยเครือข่ายคมนาคมของจีน เพื่อผูกมัดประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ เข้ากับจีนด้วยผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เป็นปรากฏการณ์ใหม่ของพฤติกรรมระหว่างประเทศของมหาอำนาจ ดังนั้น เพื่อพัฒนาความเข้าใจในทฤษฎีสัจนิยมใหม่ให้ดียิ่งขึ้น จึงควรแยกศึกษาวิจัยถึงผลกระทบในแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมด้านใต้ (South Silk Road) ของจีนที่จะสร้างไปจนถึงกัวลาลัมเปอร์และสิงคโปร์ (สายคุนหมิง-สิงคโปร์) โดยจะต้องใช้ประเทศไทยเป็นพื้นที่เชื่อมที่สำคัญที่สุด (Southgate, 2015) โดยมาเลเซียซึ่งจะได้รับประโยชน์จากเครือข่ายคมนาคมดังกล่าว จะแสดงบทบาทในการกดดันให้กลุ่ม BRN ยุติการก่อเหตุรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยได้อย่างไร หรือไทยจะแสดงบทบาทเป็นผู้รักษาสถิต (A keeper of the balance) ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาได้อย่างไร เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จิตติภัทร พูนขำ. (๒๕๕๓). พินิจทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแนวสัจนิยมใหม่ (Neorealism): ว่าด้วยความ
เป็นเจ้าของสหรัฐอเมริกาที่คลั่งอำนาจในยุคหลังสงครามเย็น. *วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย*, ๔๑(๑), หน้า ๑ - ๓๑.
- มณฑล ยศสมศักดิ์, สุรชาติ บำรุงสุข (บ.ก.). (๒๕๕๖). *การขยายบทบาททางทหารของจีนในทะเลจีนใต้*, [จุลสาร]. กรุงเทพฯ :
สแควร์ปรีนซ์.
- รชฏ ปรการพิลาศ, สุรชาติ บำรุงสุข (บ.ก.). (๒๕๕๕). *จีนกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก*. [จุลสาร]. กรุงเทพฯ : สแควร์ปรีนซ์.
วิกิพีเดีย. (๒๕๕๘). สงครามเย็น. สืบค้นเมื่อ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๘, จาก [http://th.wikipedia.org/wiki/%E0
%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0
B8%A2%E0%B9%87%E0%B8%99](http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%A2%E0%B9%87%E0%B8%99)
- ศิริสุตา แสนอิว. (๒๕๕๓). การวิเคราะห์ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ของเคนเน็ธวอล์ส ผ่านวิธีวิทยาการพิจารณาแบบย้อนกลับของ
แนวคิดสัจนิยมทางวิทยาศาสตร์. *มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ๕(๒), ๓๓ - ๕๔.
- สำนักงานนโยบายพลังงานแห่งชาติ. (๒๕๕๔). นโยบายพลังงาน. จาก [http://www.eppo.go.th/vrs/VRS51-
07-Spratlly.html](http://www.eppo.go.th/vrs/VRS51-07-Spratlly.html)
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (๒๕๕๘). โลกสองชั่วใหม่ จีนกับสหรัฐอเมริกาในโลกหลังทุนนิยมเสรี ๒๐๑๑. สืบค้นเมื่อ ๑๗ เมษายน
๒๕๕๘, จาก <http://suvit-maesincee.exteen.com/20110112/entry-1>
- หส์ไชยญ มั่งคั่ง. ยุทธศาสตร์ของประเทศมหาอำนาจกับความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ภาคพื้นฐาน
ทางทฤษฎี. *นาวิกวิธีปดัยสาร*, (๘๓), ๘๒ - ๘๙.
- Cohen, David. (2015). China's "second opening": Grand ambitions but a long road ahead. In China
analysis "ONE BELT, ONE ROAD": CHINA'S GREAT LEAP OUTWARD, European Council on foreign
relations. Retrieved January 31, 2016, from [http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&
frm=1&source=web&cd=2&sqi=2&ved=0ahUKEwjC1tnG6Z7MAhVFmZQKHWEfByEQFggiMAE&url=
http%3A%2F%2Fwww.ecfr.eu%2Fpage%2F-%2FChina_analysis_belt_road.pdf&usq=AQJjCNG-ijC
ciWFlt8pajO9MVS3fJri2Bw&bvm=bv.119967911,d.dGo](http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&sqi=2&ved=0ahUKEwjC1tnG6Z7MAhVFmZQKHWEfByEQFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.ecfr.eu%2Fpage%2F-%2FChina_analysis_belt_road.pdf&usq=AQJjCNG-ijCciWFlt8pajO9MVS3fJri2Bw&bvm=bv.119967911,d.dGo)
- Debin, Tu. Liya, Ma. Bei, Fan. And Caixing, Hui. (2015). Research on China's Maritime Transportation
Security and Thoughts on Its Protection. *World Regional Studies*. Retrieved November 30, 2015, from
[https://gaodawei.wordpress.com/2015/08/24/chinese-scholars-discuss-chinese-maritime-security-
vulnerabilities-and-how-china-might-reduce-them/](https://gaodawei.wordpress.com/2015/08/24/chinese-scholars-discuss-chinese-maritime-security-vulnerabilities-and-how-china-might-reduce-them/)
- Enright, Scott & Associates. (2016). One Belt One Road: Insights for Finland. Team Finland Future Watch
Report. Retrieved February 24, 2016, from [http://china-trade-research.hktcdc.com/business-news/
freepdfdownloadservlet?articleID=1X0A5TST&LANGUAGE=en](http://china-trade-research.hktcdc.com/business-news/freepdfdownloadservlet?articleID=1X0A5TST&LANGUAGE=en)

- Godement, François. (2015). Introduction In China analysis “ONE BELT, ONE ROAD”: CHINA'S GREAT LEAP OUTWARD, European Council on foreign relations, June 2015. Retrieved January 31, 2016, from http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&sqi=2&ved=0ahUKEwjC1tnG6Z7MAhVFmZQKHWEfByEQFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.ecfr.eu%2Fpage%2F-%2FChina_analysis_belt_road.pdf&usg=AFQjCNG-ijCciWFlt8pajO9MVS3fJri2Bw&bvm=bv.119967911, d.dGo
- Green, Michael J., & Szechenyi, Nicholas. (2014). Power and Order in Asia: A survey of regional expectations. Washington: Center for Strategic & International Studies. Retrieved March 15, 2015, from http://csis.org/files/publication/140605_Green_PowerandOrder_WEB.pdf
- Johnson, Christopher K. (2016). President Xi Jinping’s “Belt and Road” Initiative: A Practical Assessment of the Chinese Communist Party’s Roadmap for China’s Global Resurgence, March 2016, a report of the CSIS Freeman Chair in China Studies. Center for Strategic & International Studies. Washington, DC. Retrieved January 15, 2016, from <http://csis.org/publication/president-xi-jinpings-belt-and-road-initiative>
- Ladislav, Sarah O., Leed, Maren, & Walton, Molly A. (2014). New Energy, New Geopolitics: Balancing stability and leverage. A report of the CSIS Energy and National Security Program and the Harold Brown Chair in Defense Policy Studies. Retrieved March 15, 2015, from http://csis.org/files/publication/140409_Ladislav_NewEnergyNewGeopolitics_WEB.pdf
- Mearsheimer, John J. (2001). The tragedy of great power politics. New York: W.W. Norton & Company. Retrieved December 29, 2015, from <http://www.kropfpolisci.com/realism.mearsheimer.pdf>
- Page, Jeremy. (2014). China Sees Itself at Center of New Asian Order. Retrieved December 9, 2015, from <http://www.wsj.com/articles/chinas-new-trade-routes-center-it-on-geopolitical-map-1415559290>
- Richardson, Michael. (2012). China's thirst for oil and gas. Retrieved November 25, 2015, from <http://www.smh.com.au/federal-politics/chinas-thirst-for-oil-and-gas-20120617-20hwj.html>
- Sloan, Alastair. (2014). China's complex relations with the Gulf States. Middle East Monitor. Retrieved November 27, 2015, from <https://www.middleeastmonitor.com/articles/middle-east/11953-chinas-complex-relations-with-the-gulf-states>
- Southgate, Laura. (2015). Southeast Asia’s high speed rail network. Retrieved March 12, 2015, from <http://globalriskinsights.com/2015/09/southeast-asias-high-speed-rail-network/>

Storey, Ian. (2015). China's "Malacca Dilemma". Retrieved November 24, 2015, from http://www.jamestown.org/programs/chinabrief/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=31575&no_cache=1#.V0ppF6M5PIU

The Stanley Foundation (2006). Policy Analysis Brief "China's energy security and its grand strategy". Retrieved November 24, 2015, from <http://www.stanleyfoundation.org/publications/pab/pab06chinasenergy.pdf>

Zhong, X.Z. (2012), Shifting Energy Geopolitics. Retrieved November 19, 2015, from http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwiwuc7WqabJAhuJB44KHcQhAwQQFggcMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.exeter.ac.uk%2Fenergysecurity%2Fdocuments%2FESMW_closing_conf%2FShifting_Energy_Geopolitics-Zhang.pdf&usq=AFQjCNFtas4j3laHfDo1vlaAjL8fQ677qw&sig2=3v1Su_-XOhw7ukWh3ODe0Q

